

Ю. А. ПРИЛЕПШЕВА*

**ТРИСТОРОННЯ ЗУСТРІЧ КЕРІВНИКІВ
ДЕРЖАВНИХ АРХІВНИХ СЛУЖБ
ТА ДИРЕКТОРІВ ДЕРЖАВНИХ АРХІВНИХ УСТАНОВ
УКРАЇНИ, РОСІЇ ТА БІЛОРУСІ
(28–31 травня 2012 р., м. Ужгород, Україна)**

29 травня 2012 року в м. Ужгороді відбулося урочисте відкриття тристоронньої зустрічі керівників державних архівних служб України, Росії та Білорусі, загальна кількість учасників – 40 осіб.

За період з 2003 року це п'ята зустріч керівників державних архівних служб, організована Державною архівною службою України на території України. Всього з 2003 по 2012 роки відбулося п'ять двосторонніх зустрічей керівників державних архівних служб України та Росії, починаючи з 2008 року – п'ять тристоронніх зустрічей керівників державних архівних служб України, Росії та Білорусі, з них чотири – на території Російської Федерації, одна – на території Республіки Білорусь. Таким чином, можна вважати, що це майже ювілейна зустріч.

За весь період на пленарних засіданнях у ході зустрічей розглянуто такі питання: виявлення та повернення зарубіжної “росіки” та “україніки”, вироблення українськими та російськими архівістами спільних заходів, спрямованих на упередження втрат архівних документів через крадіжки та стихійні лиха (пожежі та ін.); вироблення спільних підходів та визначення ролі і завдань архівів у створенні президентських бібліотек, а також визначення шляхів впровадження у діяльність архівів електронних архівних ресурсів; забезпечення стабільної роботи архівних установ в умовах світової фінансової кризи; створення та діяльність електронних архівів; роль регіональних архівів у забезпеченні збереження документів; спільні видавничі проекти та шляхи їх реалізації, комплектування державних архівів: проблеми та перспективи; створення страхового фонду та фонду користування документів: проблеми

* *Прилепішева Юлія Анатоліївна* – кандидат історичних наук, заступник директора департаменту-начальник відділу міжнародного співробітництва департаменту організації архівної роботи Укрдержархіву.

Президія тристоронньої зустрічі (зліва направо):
керівник Федерального архівного агентства Російської Федерації А. М. Артизов,
Голова Державної архівної служби України О. П. Гінзбург, директор Департаменту
з архівів та діловодства Міністерства юстиції Республіки Білорусь В. І. Адамушко,
голова Закарпатської обласної державної адміністрації О. О. Ледида,
Ужгородський міський голова В. В. Погорелов, заступник голови-керівник апарату
Закарпатської обласної державної адміністрації А. О. Громовий.

та шляхи їх вирішення; організація використання документів в архівних установах: нормативно-правове регулювання та практична діяльність.

Цього року на пленарних засіданнях тристоронньої зустрічі було запропоновано для розгляду питання: “Стан, проблеми та перспективи діяльності регіональних архівів”. Тематика зустрічі спричинила розширення складу делегацій держав-учасниць за рахунок представників регіональних архівних установ. У попередні роки участь у таких зустрічах здебільшого брали представники центральних державних архівів України, федеральних державних архівів Російської Федерації, державних архівів Республіки Білорусь, галузевих науково-дослідних інститутів з архівної справи та документознавства. Двосторонні плани спільних заходів на конкретні періоди між державними архівними службами України та Російської Федерації, Російської Федерації та Республіки Білорусь також були орієнтовані на державні архіви республіканського значення та поглиблення співробітництва між галузевими науково-дослідними інститутами з науково-дослідної та методичної роботи.

Останнім часом відзначається тенденція залучення до двостороннього та тристороннього співробітництва з російськими та білоруськими колегами представників регіональних архівів, що дозволяє не тільки обмінятися досвідом роботи та ознайомитися з нормативно-правовою

базою іншої сторони, а й використати практичні та теоретичні напрацювання іншої сторони у повсякденній роботі архівів.

З вітальним словом до учасників чергової тристоронньої зустрічі керівників державних архівних служб України, Росії та Білорусі, звернулися: голова Закарпатської обласної державної адміністрації О. О. Ледида, Ужгородський міський голова В. В. Погорелов, Голова Державної архівної служби України О. П. Гінзбург, керівник Федерального архівного агентства (Російська Федерація) А. М. Артизов та директор Департаменту з архівів та діловодства Міністерства юстиції Республіки Білорусь В. І. Адамушко.

Голова Закарпатської обласної державної адміністрації О. О. Ледида у своїй промові відзначив, що Україну, Росію та Білорусь пов'язує спільна історія, те, що наразі обговорюватимуться проблеми архівної справи трьох держав, свідчить про увагу, яка на державному рівні приділяється питанням забезпечення збереження документальної пам'яті про минуле українського, російського та білоруського народів. Прикметно, що місцем проведення тристоронньої зустрічі обрано Закарпаття, котре в різні часи було своєрідним містком між Сходом та Заходом, де схрестилися різні політичні і культурні впливи.

Керівник Федерального архівного агентства (Російська Федерація) А. М. Артизов у зверненні до колег зауважив: символічним є те, що представники професії, яка відповідає за збереження національної пам'яті, зустрічаються у такому багатонаціональному регіоні, де беруть традиції й виявляють повагу до історії. Він також побажав присутнім плідної та результативної роботи.

Закарпаття може стати прикладом відповідального ставлення до архівної справи, наголосила Голова Державної архівної служби України О. П. Гінзбург. Свідченням цього є увага та підтримка місцевої влади щодо вирішення проблем архівів у регіоні. Закарпатська область є вдалим прикладом того, як місцева влада дбає про збереження архівних документів, забезпечення архівних установ низової ланки новими приміщеннями.

У рамках зустрічі відбулася міжнародна конференція "Стан, проблеми та перспективи діяльності регіональних архівів", у ході якої розглянуто питання правового статусу, науково-методичного забезпечення і діяльності державних обласних архівів в Україні, обласних та зональних державних архівів Білорусі та державних обласних архівів Росії, їх роль як органів управління архівною справою в регіонах, внесок у забезпечення збереження національних фондів України, Росії та Білорусі. Одним із перспективних напрямів діяльності регіональних архівів було визначено проведення комплексної інформатизації їхньої діяльності та впровадження електронного архівування.

У доповіді Голови Державної архівної служби України О. П. Гінзбург основний акцент було зроблено на правовому статусі регіональ-

них архівів, перед якими державою ставиться більше завдань, ніж перед центральними архівами, оскільки окрім комплектування, зберігання та використання документів Національного архівного фонду, вони забезпечують управління архівною справою та діловодством на відповідній території. Для регіональних архівів характерним є подвійне підпорядкування. В сфері архівної справи вони підконтрольні та підзвітні центральному органу виконавчої влади – Укрдержархіву, водночас вони є структурними підрозділами місцевих органів влади, від яких залежить їх фінансування та штатна забезпеченість. Негативним наслідком цього є фінансування регіональних архівів за залишковим принципом. Окремо у своїй доповіді О. П. Гінзбург зупинилась на проблемах трудових архівів, змінах, підготовлених Державною архівною службою до чинного законодавства з метою врегулювання питання їх юридичного статусу та забезпечення фінансування їхньої діяльності.

Про практичну діяльність регіональних архівів в Україні інформували в своїх доповідях Л. Л. Левченко “З досвіду роботи регіональних архівів: стан, проблеми та перспективи діяльності регіональних архівів”, В. П. Купченко “Регіональні архіви як органи управління архівною справою в системі виконавчої влади держави”, І. І. Гриник “Державний архів Івано-Франківської області – актуальні проблеми діяльності та перспективи розвитку”.

2012 року органи архівної справи і діловодства та системи державних архівних установ Республіки Білорусь, зазначив директор Департаменту з архівів та діловодства Міністерства юстиції Республіки Білорусь В. І. Адамушко, відзначають своє 90-річчя. Впродовж усього періоду свого існування вони дотримувались курсу, спрямованого на забезпечення користувачів ретроспективною інформацією, необхідною для вирішення завдань політичного, економічного та культурного розвитку держави, стабільного та сталого поступу суспільства. За цей період назви архівних органів Білорусь неодноразово змінювались.

На цей час Департамент з архівів та діловодства Міністерства юстиції Республіки Білорусь забезпечує виконання всього спектру функцій в архівній сфері та в сфері діловодства в державі. На місцевому рівні ці функції, які закріплено в Законі Республіки Білорусь “Про архівну справу та діловодство в Республіці Білорусь” від 18 грудня 2011 року, забезпечують відділи з архівів та діловодства в складі управлінь юстиції облвиконкомів та Мінського міськвиконкому.

Постановою Уряду Республіки Білорусь від 20 березня 2012 року № 243 затверджено систему державних архівних установ: 6 республіканських архівів, 9 обласних архівів (з них – 3 архіви громадських об’єднань), 16 зональних архівів, 126 територіальних, районних, міських архівів. Постановою закріплено їх територіальні зони обслуговування. Нині в обласних та зональних державних архівах Білорусі на по-

стійному зберіганні перебуває 43641 фонд, 9543761 од. зб., що містять документи з історії радянського та пострадянського періодів.

Законом визначено, що обласні та зональні державні архіви республіки є науково-дослідними та методичними центрами з роботи з документами Національного архівного фонду держави.

2011 року державні архівні установи Білорусі розпочали виконання Державної програми “Архіви Білорусі на 2011–2015 роки”, затвердженої постановою № 1322 Ради Міністрів Республіки Білорусь від 15 вересня 2010 року. У рамках її виконання в областях за рахунок місцевих бюджетів вже виконано робіт на загальну суму 1 млрд. 741 млн. рублів.

Майбутнє регіональних державних архівів Республіки Білорусь тісно пов'язано з розвитком та впровадженням в практику їхньої роботи автоматизованих технологій. Наприкінці 2010 року в республіці в промислову експлуатацію введено “Автоматизовану інформаційну систему державного архіву. Версія 1.0” та “Зведену автоматизовану інформаційну систему державних архівів. Версія 1.0”. На початковому етапі знаходиться впровадження цих автоматизованих інформаційних систем в органах архівної справи і діловодства та державних архівах Республіки Білорусь. Наразі автоматизовано основні напрями діяльності держархівів Білорусі. Це дає можливість перейти на нові, більш ефективні методи роботи та забезпечити умови для широкого використання архівних документів.

Зацікавленість присутніх викликали доповіді білоруських колег К. П. Крупенькіна “Діяльність державних архівів Могилівської області в сфері забезпечення збереження та використання документів”, Л. І. Юніної “Діяльність Державного архіву Гродненської області: проблеми та перспективи”, Т. В. Лойко “Про діяльність Зонального державного архіву в м. Орша”.

Керівник Федерального архівного агентства (Російська Федерація) А. М. Артизов, коментуючи виголошені доповіді, зауважив, що двадцять років тому державні архіви України, Росії та Білорусі розвивались за єдиною моделлю. На цей час існують значні розбіжності як у функціях, так і в правовому статусі архівних установ цих держав, що пов'язано з різними масштабами їх територій та різними підходами до формування громадянського суспільства. Він відзначив, що в Росії централізація архівної справи на даний час неможлива, вона не була реалізована в повному обсязі і за радянських часів. Регіональні архіви залежать в кадровому та фінансовому питаннях від місцевої влади, ще один фактор – різні форми власності, саме тому було прийнято рішення делегувати центральним регіональним архівам функції постійного зберігання архівних документів федерального значення, що утворилися на території області.

Делегація українських архівістів (зліва направо):
 директор Держархіву м. Києва В. П. Купченко, директор департаменту організації архівної роботи Укрдержархіву Т. П. Прись, директор департаменту діловодства, формування, зберігання та обліку документів НАФ Укрдержархіву С. В. Сельченкова, директор Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства О. Я. Гаранін, директор Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України О. В. Кульчий, директор Центрального державного історичного архіву України, м. Львів, Д. І. Пельц.

У Російській Федерації є 15 федеральних державних архівів, 233 регіональних архіви, приблизно 2350 муніципальних архівів, які відповідно до законодавства можуть бути юридичною особою, а можуть і не бути.

На прикладі Нижегородської області керівник Комітету зі справ архівів Нижегородської області Б. М. Пудалов інформував присутніх про стан, проблеми та перспективи діяльності регіональних архівів в Росії.

Комітет у справах архівів як орган державного управління архівною справою в області контролює дотримання законодавства Російської Федерації і Нижегородської області в архівній сфері на території області та здійснює керівництво роботою десяти державних казенних архівних установ області, здійснює методичне керівництво діяльністю муніципальних архівних установ та організацій.

У структурі Державної архівної служби Нижегородської області знаходяться: Комітет зі справ архівів, Центральний архів, Державний громадсько-політичний архів, Центр інформаційно-технічного забез-

Делегація білоруських архівістів (зліва направо):
директор Білоруського державного архіву кінофотофонодокументів В. В. Баландін,
директор Білоруського державного архіву-музею літератури і мистецтва
А. В. Запартико, директор Центральної лабораторії мікрофільмування
та реставрації документів Національного архівного фонду Республіки
Білорусь І. В. Сілін, директор Білоруського державного архіву
науково-технічної документації О. М. Запартико.

печення, Державний архів спеціальної документації, Державний архів документів соціально-правового захисту громадян, Державний архів аудіовізуальної документації, Державний архів м. Арзамас, Державний архів м. Балахна, Центр комплектування, відомчих архівів та діловодства, Лабораторія забезпечення збереження документів.

Комітет у справах архівів Нижегородської області взаємодіє з муніципальними архівними установами області (50), архівами державних музеїв, бібліотек, що постійно зберігають документи Архівного фонду Російської Федерації (8), архівами органів державної влади, установ, підприємств, організацій (2980).

Так, наприклад, Центральний архів Нижегородської області на даний час зберігає 4540 фондів, 1 млн. 950 тис. справ XVI – початку XXI ст. Двадцять документів ЦАНО внесено до Державного реєстру унікальних документів Російської Федерації.

ЦАНО активно комплектується новими документами, щороку архів приймає на постійне зберігання понад 10 тис справ. Працівниками архіву щороку виконується приблизно 5 тисяч соціально-правових та

Виступ директора Всеросійського науково-дослідного інституту документознавства та архівної справи М. В. Ларіна, зліва – заступник голови, начальник Архівного управління Комітету культури Новгородської області М. М. Пантелейчук.

тематичних запитів, для поліпшення їх виконання архівом створено 12 тематичних баз даних.

Загалом Нижегородські архівісти ведуть активну науково-видавничу та виставкову роботу, вони дійсно є науково-просвітницькими та методологічними центрами з архівної справи в регіоні.

Популярним серед користувачів ретроспективної архівної інформації є власний веб-сайт Нижегородської державної архівної служби.

Загальними проблемами є недостатнє фінансування та кадрова забезпеченість, потребує внесення окремих змін і нормативно-правова база, що регулює діяльність регіональних архівів.

У виступі директора Всеросійського науково-дослідного інституту документознавства та архівної справи М. В. Ларіна йшлося про науково-методичне забезпечення регіональних архівів у Російській Федерації. Основною формою взаємодії з ними є співпраця з науково-методичними радами, що функціонують на рівні федеральних округів. ВНДІДАС забезпечує працівників регіональних архівів науково-методичними розробками, інститутом щороку проводиться робота з підвищення їх кваліфікації та навчання відповідно до поданих архівами замовлень.

На проблемі організації роботи з забезпечення збереження архівних документів в державних архівах новгородської області зупинилася

Учасники тристоронньої зустрічі керівників державних архівних служб України, Росії та Білорусі за участі директорів державних архівних установ цих держав, м. Ужгород, 28–31 травня 2012 року.

у своїй доповіді начальник Архівного управління Комітету культури Новгородської області.

Підсумовуючи результати міжнародної конференції, директор Департаменту з архівів та діловодства Міністерства юстиції Республіки Білорусь В. І. Адамушко відзначив інформативність виголошених доповідей. Тематика конференції, на його думку, дала можливість ознайомитись з досвідом, проблемами, що виникають не тільки в державних архівах республіканського значення, а й у регіональних архівах. Беручи до уваги той факт, що у попередні роки у рамках тристоронніх зустрічей було обговорено практично весь комплекс питань із забезпечення організації основної діяльності державних архівних установ України, Росії та Білорусі, В. І. Адамушко запропонував відійти у наступних зустрічах від обговорення проблем організаційної діяльності державних архівів, розглянути практичний аспект їх роботи, зокрема зупинитись на проблемі доступу та використання архівних документів з тої чи іншої тематики. Беручи до уваги значущість, важливість та актуальність для трьох держав оприлюднення архівних документів про історію Другої світової та Великої Вітчизняної воєн, насамперед документів та матеріалів, що стосуються долі її учасників, він запропонував присвятити наступну зустріч обговоренню цього питання та виробленню спільних заходів у рамках відзначення 70-ї річниці Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років.

Директор Державного архіву Російської Федерації С. В. Мироненко підтримав пропозицію В. І. Адамушка та запропонував у контексті пропонованої тематики наступної тристоронньої зустрічі розглянути також питання використання документів про історію Другої світової та Великої Вітчизняної воєн, у тому числі через читальні зали державних архівів, їх взаємодію з науковими інституціями та вищими освітніми закладами, іншими установами з оприлюднення архівної ретроспективної інформації про історичні події 1941–1945 років, організацію доступу до документального масиву та електронних ресурсів, що містять інформацію про трагічний і разом з тим героїчний період в історії України, Росії та Білорусі.

Участь в організації перебування в Україні делегації білоруських (м. Київ, 27 травня, 1 червня) та російських (м. Львів 28, 30, 31 травня) архівістів взяли також Центральний державний архів-музей літератури та мистецтва України, Центральний державний історичний архів України, м. Львів, державні архіви Львівської області та м. Києва.

27 травня делегація білоруських архівістів відвідала Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України та Архівно-музейний комплекс “Літературно-мистецькі Плюти” – відділ ЦДАМЛМ України, 1 червня члени делегації ознайомилися з роботою Державного архіву м. Києва.

Делегація російських архівістів 28 травня відвідала Центральний державний історичний архів України, м. Львів та Державний архів Львівської області.

30 травня учасники міжнародного заходу відвідали м. Мукачево, де ознайомились з роботою Мукачівського державного міського архіву та мали робочу зустріч з міським головою З. З. Ленд’єду.

Підсумком консультацій між керівниками державних архівних служб України, Росії та Білорусі стало ухвалення рішення щодо проведення чергової тристоронньої зустрічі у 2013 році в м. Мінськ (Республіка Білорусь) та обговорення у рамках зустрічі проблем доступу до документів про історію Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років та їх використання, оприлюднення у традиційному (збірники документів виставки, довідкові видання) та електронному (бази даних, доступ через мережу Інтернет) форматах, узгодження питання участі архівістів України, Росії та Білорусі у підготовці спільних заходів у рамках відзначення 70-ї річниці пам’ятних подій Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років у 2013–2015 роках, зокрема підготовку спільних документальних видань та документальних виставок.